

IA. Käsitteet löytyvät oppikirjasta ja muistiinpanoista

IIA. Dokumenttitehtävä

Kaikkia yksityiskohtia ei luonnollisestikaan tarvitse tietää kiitettävässäkään vastauksessa.

a) Miten roomalaiset suhtautuivat Vesuviuksen purkaukseen? (6 p.)

- Vesuviuksen purkauksen kokeneet ihmiset suhtautuivat tilanteeseen monin eri tavoin.
- He yrittivät suojautua tulivuoren tuholta eri keinoin.
- Osa mietti pakenemista meren kautta.
- Tilanne oli niin outo, etteivät ihmiset osanneet päättää, pitäisikö pysytellä sisällä ja välttyä taivaalta putoavilta hohkakiviltä vai oleskella ulkona, koska talot tärisivät.
- Ihmisten epätietoisuus näkyy dokumentissa: dokumentin kirjoittajan Plinius nuoremman eno Plinius vanhempi kävi tarkkailemassa, oliko tuuli tyyntynyt merellä.
- Lopulta tilanne sai monet ihmiset pakenemaan.

b) Arvioi dokumentin luotettavuutta lähteenä. (4 p.)

- Plinius nuoremman kirjeet ovat aikalais- ja silminnäkijälähde, eli kirjeet on kirjoitettu Vesuviuksen purkautumisen aikaan.
- Hän on ollut itse paikalla, mikä lisää lähteen luotettavuutta.
- Voi olettaa, että hän kertoo totuuden kokemastaan, koska ei ole syytä, miksi hän olisi toiminut toisin.
- Toisaalta hän voi muistaa tapahtumat väärin tai jostain syystä värittää tarinaa.

c) Miten luonto rajoitti tai antoi edellytyksiä ihmisen elämälle antiikin Kreikassa ja Roomassa? (10 p.)

Rajoitti:

- Kreikan luonto oli karu ja vuoristoinen, joten kreikkalaisten oli sopeuduttava näihin oloihin.
- Kreikkalaiset pahensivat tilannetta itse, sillä puiden liihakkuu ja eläinten laiduntaminen aiheuttivat eroosiota.
- Kreikkalaiset sopeutuivat luonnonolosuhteisiin esimerkiksi viljelemällä oliivipuita ja viiniköynnöksiä.
- Myös roomalaiset hakkasivat puunsa ja saivat aikaan eroosiota. Roomalaiset toivat laivoilla puutavaraa esimerkiksi nykyisestä Libanonista.
- Kreikkalaiset perustivat siirtokuntia saadakseen viljaa.
- Rooman valloitusten yhtenä syynä oli viljan saannin turvaaminen.
- Talvimyrskyt rajoittivat purjehtimista Välimerellä.

Antoi edellytyksiä:

- Ilmasto oli suotuisa esimerkiksi oliivien ja viinirypäleiden viljelyyn.
- Välimeri oli tärkeä kulkuväylä.
- Kreikka ja Rooma hankkivat Välimeren kautta välttämättömiä hyödykkeitä, kuten viljaa, puuta, metallia ja orjia.

- Rooman sijainti keskellä Välimeren edesauttoi imperiumin rakentamista.
- Kalastus Välimerellä oli tärkeä elinkeino.

3. Tekstitehtävä (20p)

II.B Mitkä syyt vaikuttivat siihen, että teollinen massatuotanto kehittyi länsimaissa 1800-luvun jälkipuoliskolla ja 1900-luvun alussa?

7–13 p. Massatuotanto-käsitteen määrittely: tuotetaan enemmän hyödykkeitä, jotta hinta laskisi ja entistä useammalla olisi mahdollisuus ostaa niitä. Keinona esimerkiksi tuotteen valmistuksen pilkkominen osiin (esim. taylorismi tai Fordin liukuhihnat). Massatuotannon kehittämiseen vaikutti kasvanut kysyntä, jonka taustalla olivat esimerkiksi väestönkasvu ja yleinen elintason nousu länsimaissa.

14–20 p. Massatuotannon kehityksen syitä pohdittu monipuolisemmin ja syvällisemmin: esim. kaupunkilaisen elämäntavan merkitys, teknologiset innovaatiot, liikennevälineiden kehittyminen tavaroiden kuljettamisessa. Yhdysvaltojen keskeinen rooli massatuotannon synnyssä.

4. Dokumenttitehtävä (30p)

III.A Urbanisaatio (kaupungistuminen) Euroopassa

3.1 15 p. Hyvässä vastauksessa kokelas poimii tilastosta joitain muutoksia ja pohtii niiden syitä. Myöhäiskeskiajalla suurimmat kaupungit sijaitsivat pääosin jokien varsilla tai Välimerellä ja kaupunkien väkimäärät olivat verrattain pieniä. Uudella ajalla kaukokauppa kasvoi, mikä näkyy tilastossa siten, että Konstantinopoli ja Lontoo olivat suurimmat kaupungit. Väkimäärät kaupungeissa eivät ole kasvaneet huomattavasti. 1900-luvun taitteessa suurimpien kaupunkien joukossa oli monia teollisuuskaupunkeja erityisesti Englannissa. Kaupunkien koko oli kasvanut selvästi aiempaan verrattuna. Lähes kaikkien suurimpien kaupunkien väkiluku ylittää miljoonan. Kiitettävässä vastauksessa kokelas käsittelee muutosten syitä tarkemmin, esim. kaukokaupan painopiste siirtyi Välimereltä Atlantille uudella ajalla; Etelä-Euroopan kaupungit taantuivat ja Osmanivaltakunta heikkeni, niissä sijainneet kaupungit eivät olleet suurimpien joukossa 1900-luvun taitteessa; Saksan yhdistyminen vaikutti Berliinin kasvuun.

3.2 15 p. Hyvässä vastauksessa kokelas käsittelee molempia kuvia ja niissä näkyviä kaupungistumisen vaikutuksia ihmisten elämään. Kokelas ymmärtää, että kuva 7.B on maalaus, joka kertoo myöhäiskeskiaikaisesta eurooppalaisesta kaupungista, jonka kuvassakin näkyviä piirteitä olivat esim. tiivis rakennuskanta, keskusaukio, kotieläimet. Keskeinen muutos myöhäiskeskiajan eurooppalaisissa kaupungeissa oli kaupankäynnin vilkastuminen, esim. kuvassa kaupankäynti torilla. Kokelas havaitsee, että valokuva 7.C on katunäkymä 1800-luvun lopun Lontoosta. Siinä näkyy teollistumisen ajan kaupungin piirteitä, esim. ruuhkainen liikenne, korkeat kivilat. Keski-ikäiseen kaupunkiin verrattuna rakentaminen oli järjestelmällisempää, asukasmäärät olivat kasvaneet ja liikennevälineet helpottivat suuressa kaupungissa liikkumista. Kiitettävässä vastauksessa kokelas tekee kuvista tarkentavia huomioita, esim. molemmissa kuvissa voidaan havaita eri väestöryhmiä. Kaupungistuminen edesauttoi sääty-yhteiskunnan muuttumista luokkayhteiskunnaksi. Kokelas havaitsee, että maalauksessa esitetään kaupunki ihanteellisesti, esim. hyvä järjestys, siisteys. Niin maalauksessa kuin valokuvassakin näkyy vain yksi rajattu

näkökulma kaupunkiin. Tehtävänannon monitulkintaisuuden vuoksi kokelas voi käsitellä kaupungistumisen muutoksia kuvissa näkyvää yleisemmin.

5. Tilastotehtävä (30p)

Oheinen tilasto kertoo rautateiden kehityksestä eräissä maissa vuosina 1850–1910. Luvut osoittavat rataverkoston pituuden kilometreinä eri vuosina.

a) Vertaile taulukon pohjalta rataverkon laajenemista näissä maissa ja selitä, mitkä tekijät vaikuttivat kehitykseen. (15p)

b) Mitä seurauksia rautateiden rakentamisella oli Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa 1800-luvun jälkipuoliskolla? (15p)

a) Kokelas havaitsee keskeiset kehityslinjat kaikkien kohdemaiden osalta. Kokelaan ei tarvitse eritellä erikseen jokaista vuotta, vaan nostaa esiin oleellimmat muutokset. Teollistumisen eriaikainen eteneminen eri maissa. Rautatieverkon laajuuteen vaikuttaa vertailtavien maiden koko. Havaittava, että Venäjällä kehitys oli suhteellisesti hitaampaa.

b) Oleellisia tarkastelukulmia ovat seuraavat:

Valtakuntien sisäinen kehitys

o poliittinen ja taloudellinen yhdentyminen

Taloudelliset seuraukset

o kaupankäynnin vilkastuminen

o kulkuyhteyksien paraneminen, esim. maatalous- ja teollisuustuotteiden helpompi kuljettaminen

Yleisen liikkuvuuden paraneminen

o kaupungistuminen

o työvoiman lisääntynyt liikkuminen

o ihmisten elinpiirin kasvu, esim. vapaa-aika

o aatteet

Sotilaspoliittinen merkitys

o armeijoiden liikuttelu

Kokelas on tyydyttävässä vastauksessa käsitellyt joitakin näkökulmia ja kiitettävässä vastauksessa niitä monipuolisemmin.